

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
APLINKOS MINISTRAS IR
LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO MINISTRAS**

**Į S A K Y M A S
DĖL APLINKOSAUGOS REIKALAVIMŲ MĖŠLUI TVARKYTI PATVIRTINIMO**

2005 m. liepos 14 d. Nr. D1-367/3D-342
Vilnius

Įgyvendindami Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 91/676/EEB dėl vandenių apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių nuostatas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 26 d. nutarimu Nr. 1076 patvirtintos Valstybinės vandenių taršos iš žemės ūkio šaltinių mažinimo programos įgyvendinimo priemonių planą (Žin., 2003, Nr. [83-3792](#)),

1. T v i r t i n a m e Aplinkosaugos reikalavimus mėšlui tvarkyti (pridedama).
2. Nuo šio įsakymo įsigaliojimo datos l a i k o m e netekusiu galios aplinkos ministro 1999 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 426 patvirtintą LAND 33-99 „Mėšlo ir nuotekų tvarkymo fermose aplinkos apsaugos reikalavimai“ (Žin., 2000, Nr. [8-217](#)).

APLINKOS MINISTRAS

ARŪNAS KUNDROTAS

ŽEMĖS ŪKIO MINISTRĖ

KAZIMIRA DANUTĖ PRUNSKIENĖ

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir
Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro
2005 m. liepos 14 d.
įsakymu Nr. D1-367/3D-342

APLINKOSAUGOS REIKALAVIMAI MĖŠLUI TVARKYTI

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Aplinkosaugos reikalavimai mėšlui tvarkyti (toliau – Reikalavimai) parengti vadovaujantis:

1991 m. gruodžio 12 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 91/676/EEB dėl vandenių apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių;

2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatančia Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus;

Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymu (Žin., 1992, Nr. [5-75](#));

Lietuvos Respublikos vandens įstatymu (Žin., 1997, Nr. [104-2615](#); 2003, Nr. 36-1544);

Lietuvos Respublikos žemės įstatymu (Žin., 1994, Nr. [34-620](#); 2004, Nr. [28-868](#));

Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymu (Žin., 1993, Nr. [63-1188](#); 2001, Nr. [108-3902](#));

Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymu (Žin., 1997, Nr. [112-2824](#));

Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymu (Žin., 1996, Nr. [82-1965](#); 2000, Nr. [39-1092](#));

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992-05-12 nutarimu Nr. 343 „Dėl Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“ (Žin., 1992, Nr. [22-652](#); 1996, Nr. [2-43](#));

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-08-26 nutarimu Nr. 1076 „Dėl Valstybinės vandenių taršos iš žemės ūkio šaltinių mažinimo programos“ (Žin., 2003, Nr. [83-3792](#));
kitais teisės aktais.

2. Šiuose Reikalavimuose vartojamos sąvokos:

Aplinkos monitoringas (stebėseną) – sistemingas aplinkos bei jos komponentų būklės ir kitimo stebėjimas, antropogeninio poveikio vertinimas ir prognozė;

Ferma (arba kompleksas) – tvartas su priklausiniais arba grupė tvartų, skirtų gyvuliams, paukščiams ar kitiems gyvūnams (toliau – Gyvūnams) laikyti, su pagalbiniais pastatais bei jai priskirta teritorija;

Maisto medžiagos dirvožemyje – mineralinis azotas ($\text{NH}_4\text{-N} + \text{NO}_3\text{-N}$), judrusis fosforas (P_2O_5), judrusis kalis (K_2O), organinė medžiaga (humusas);

Maisto medžiagos organinėse trąšose – bendrasis azotas (N_b), fosforas (pagal P_2O_5) ir kalis (pagal K_2O), nurodyti veikliąja medžiaga;

Mėšlas – organinė trąša, susidedanti iš Gyvūnų ekskrementų (išmatos ir šlapimas), pašarų likučių, kraiko, vandens. Priklausomai nuo Gyvūnų laikymo būdo mėšlas gali būti dviejų rūšių: **kraikinis ir bekraikis**, o nuo mėšle esančių sausųjų medžiagų kiekio – **tirštasis, pusiau skystasis ir skystasis**: **tirštasis mėšlas** turi ne mažiau kaip 20 proc. sausųjų medžiagų, sukrautas į krūvas neslenka (kreikiamuose tvartuose toks mėšlas gaunamas naudojant daug kraiko); **pusiau skystasis** – turi 12–20 proc. sausųjų medžiagų, kraunamas į krūvas slenka (gali būti kraikinis ir bekraikis); **skystasis** – gaunamas laikant Gyvūnus tvarte be kraiko, jame būna mažiau negu 12 proc. sausųjų medžiagų;

Mėšlidė – teisės aktų reikalavimus atitinkantis statinys mėšlui kaupti ir laikyti. Tirštojo arba pusiau skystojo mėšlo mėšlidė – tai atvira arba dengta mėšlo kaupimo aikštelė ir srutų kauptuvas, skystojo – tai rezervuaro (metalinio, gelžbetoninio), lagūnos tipo ar kitų konstrukcijų skystojo mėšlo kauptuvas;

Organinės trąšos (OT) – gyvulinės ar augalinės kilmės organiniai junginiai (mėšlas, srutos, kompostas ir kt.), atitinkantys teisės aktų nustatytus reikalavimus trąšoms;

Skystojo mėšlo, srutų kauptuvas – pagal teisės aktų reikalavimus pastatytas sandarus (rezervuaras arba lagūna) statinys skystajam mėšlui, srutomis kaupti ir laikyti;

Skleidimo apkrova – paskleisto dirvožemio paviršiuje arba įterpto į dirvožemį mėšlo, dumblo, srutų ar nuotekų kiekis, tenkantis vienam hektarui (t/ha arba m³/ha). Skleidimo apkrova gali būti **metinė (MSA) arba vienkartinė (VSA)**;

Sutartinis gyvulys (SG) – sutartinis vienetas, naudojamas mėšlo šaltinio dydžiui išreikšti (apibrėžti). Vienas SG atitinka mėšlo šaltinį, kurio per metus generuojamame mėšle yra 100 kg bendrojo azoto. SG atitikmuo skirtingų rūšių gyvūnams pateiktas šio dokumento priede;

Srutos – skystis, ištekantis iš mėšlo, susidaręs iš Gyvūno šlapimo, kritulių nuplauto mėšlo ir kitokių skystų nešvarumų;

Tręšiami laukai (TL) – laukai, skirti lauko sėjomainos augalų auginimui. Laukų tręšimas OT atliekamas iki 2 kartų per tręšimo sezoną mažesnėmis kaip 300 m³/ha (arba t/ha) MSA;

Tręšimo norma – didžiausias leidžiamas maisto medžiagų (NPK) kiekis tręšiamo lauko ploto vienetai (kg/ha), kuris gali patekti į dirvožemį tręšiant. Tręšimo norma gali būti **metinė (MTN) ir vienkartinė (VTN)**;

Tvartas – pastatas gyvuliams laikyti. Priklausomai nuo gyvulių laikymo ir mėšlo šalinimo būdo gali būti **seklus, pusiau gilus ir gilus**;

Ūkis – žemės sklypas (sklypai), pastatai, statiniai, įrenginiai, kuriuos naudojant asmuo (ūkininkas, bendrovė, įmonė ar pan.) vykdo veiklą, apimančią gyvulių veisimą, jų genetinį tobulinimą, auginimą ir naudojimą gyvulininkystės ar kitai produkcijai gauti;

Žemdirbystės drėkinimo laukai (ŽDL) – laukai, skirti OT (srutomis, nuotekoms, skystoms organinėms atliekoms, skystam dumbalui) išlaistyti (utilizuoti). Išlaistymas atliekamas nepriklausomai nuo augalų poreikio drėgmei 3 ir daugiau kartų per tręšimo sezoną ir (arba) didesnėmis kaip 300 m³/ha (arba t/ha) MSA. (Ūkiai, naudojantys ŽDL nuotekoms, srutomis ir skystoms atliekoms utilizuoti, apmokestinami už teršalų išleidimą į aplinką.)

3. Kitos šiuose Reikalavimuose vartojamos sąvokos atitinka 1 p. nurodytuose teisės aktuose apibrėžtas sąvokas.

II. REIKALAVIMŲ TIKSLAI IR TAIKymo SRITIS

4. Reikalavimai skirti mėšlo ir srutų tvarkymo bei naudojimo reglamentavimui taip, kad, nedarant žalos aplinkai, būtų galima mėšlą bei srutas kaupti ir efektyviai naudoti laukams tręšti.

5. Reikalavimų tikslas – mažinti neigiamą ūkių poveikį aplinkai, ypač paviršinių ir požeminių vandenų taršą.

6. Šiuose Reikalavimuose nustatytos nuostatos privalomos visiems ūkiams, kuriuose laikoma daugiau kaip 10 SG. Ūkiams, kuriuose laikoma mažiau kaip 10 SG, šios nuostatos taikomos tiek, kiek tai tiesiogiai nurodyta šiuose Reikalavimuose.

7. Šie Reikalavimai taikomi atliekant planuojamų ūkių poveikio aplinkai vertinimą, teritorijų planavimą, projektavimą, išduodant, atnaujinant ir koreguojant ūkiams Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (toliau – TIPK) bei Gamtos išteklių naudojimo (toliau – GINL) leidimus, vykdamas valstybinę kontrolę bei ūkio subjektų aplinkos monitoringą.

III. MĖŠLO KAUPIMAS

8. Priklausomai nuo Gyvūnų laikymo būdo, naudojamo kraiko kiekio bei tvarto konstrukcijos mėšlas iš jo gali būti šalinamas įvairiais įrenginiais ir mechanizmais, atitinkančiais Gyvūnų laikymo technologinius reikalavimus.

9. Mėšlidė ir srutų kauptuvas turi būti įrengti taip, kad iš gretimų teritorijų į juos negalėtų patekti paviršinis ir požeminis (gruntinis) vanduo bei iš jų – srutos į aplinką:

9.1. Mėšlidėje ir srutų kaupuve turi būti įrengtas užtikrinantis visą eksploataavimo laikotarpį sandarumą hidroizoliacinis sluoksnis;

9.2. Savitaka ar siurblių pagalba skystasis mėšlas (srutos) į kaupuvą turi būti tiekiamas į jo dugno dalį. Srutų kaupuvas turi būti uždengtas. Tam gali būti naudojamos įvairios plaukiojančios dangos (tirštojo mėšlo, smulkintų šiaudų, medinės, plastikinės, keramzito granulės, 2–3 mm storio aliejaus sluoksnis ir kt.) arba stogo dangos. Neuždengti gali būti stambių (>500 SG) gyvulininkystės ūkių, iki šio teisės akto įsigaliojimo įrengti, tvenkinių tipo srutų kaupuvai – lagūnos bei skystojo mėšlo mėšlidės (atliekant naujų mėšlidžių statybą, turi būti numatomos priemonės joms uždengti);

9.3. Sukauptas tirštasis mėšlas atviroje mėšlidėje turi būti uždengtas šiaudais, durpėmis arba plėvele.

10. Rekomenduojama mėšlidžių ir srutų kaupuvų talpų apskaičiavimo metodika pateikta Pažangaus ūkininkavimo taisyklių ir patarimų (toliau – PŪTP) 6.1–6.4 prieduose.

11. Mėšlidės (aikštelės, rezervuaro ar lagūnos tipo) turi būti tokios talpos, kad jose tilptų kiaulių ir paukščių 8 mėnesių mėšlas, o galvijų, arklių, avių ir kitų gyvūnų 6 mėnesių mėšlas.

12. Srutų kaupuvai (jei fermoje susidaro srutos) turi būti tokios talpos, kad galėtų sukaupti ne mažiau kaip per 11 punkte nustatytą laikotarpį susidarantis srutas (skysčius) ne tik nuo mėšlidėse sukaupto mėšlo, bet ir nuo mėšlo pakrovimo aikštelių, melžimo vietų, pašarų ruošimo aikštelių. Kai tirštasis mėšlas kaupiamas atviroje mėšlidėje, skaičiuotinas srutų kiekis sudaro 73 proc. kritulių kiekio, iškritusio į mėšlidę ir mėšlo pakrovimo aikštelę per kaupimo laikotarpį. Kitų rūšių nuotekų, šalinamų į srutų kaupuvą, kiekiui įvertinti naudojami turimi natūrinių matavimų duomenys, o, jei jų nėra, – kiti skaičiavimo ar analogijos metodai. Lagūnos tipo srutų kaupuvai gali būti įrengti grunto iškasoje, kai gruntinio vandens lygis yra žemiau jos dugno, užtikrinant jų sandarumą visą eksploatacijos laikotarpį (pvz., panaudojant atsparią hidroizoliacinę plėvelę ir(arba) kitas atitinkamas priemones). Didesnių kaip 70 SG fermų lagūnos tipo srutų kaupuvuose turi būti įrengiama hermetiškumo kontrolės drenažo sistema su kontroliniu šuliniu.

13. Atskirai įrengtoms mėšlidėms, srutų kaupuvams ir tvartams taikomi tie patys aplinkosauginiai, sanitariniai, higieniniai ir zooveterinariniai reikalavimai (pvz., sanitarinių apsaugos zonų (toliau – SAZ), kaip ir fermoms.

14. Mėšlides įrengti (mėšlą kaupti) draudžiama:

14.1. paviršinio vandens telkinių pakrantės apsaugos juostoje;

14.2. užliejamuose plotuose (žemiau aukščiausios potvynio (1 proc. tikimybės) lygio altitudės);

14.3. požeminio vandens vandenviečių (gręžinių vandeniui tiekti):

14.3.1. griežto režimo ir taršos apribojimo juostose;

14.3.2. 2-oje mikrobinės taršos apribojimo juostoje, išskyrus I grupės vandenvietėms, kai, atlikus galimo poveikio vertinimą, įrodoma, kad neigiamo poveikio nebus;

14.4. neatlikus geologinių tyrimų statybos vietoje, intensyvaus karsto zonoje;

14.5. išžvalgytuose ir perspektyviuose naudingų iškasenų telkinių plotuose;

14.6. kitais teisės aktų numatytais atvejais.

15. Paviršinių vandens telkinių apsaugos zonose, II ir III grupių vandenviečių 3-ioje cheminės taršos apribojimo juostoje įrengti mėšlides galima tik atlikus galimo poveikio vertinimą ir nustatčius, kad neigiamo poveikio nebus.

16. Atstumas nuo mėšlidžių, srutų kaupuvų, mėšlo lauko rietuvių iki vandens kaptazo įrenginių (šachtinių, gręžtinių šulinių ir kt.), kuriems apsaugoti nėra nustatytų apribojimo juostų, turi būti ne mažesnis kaip 50 m požeminio vandens srauto kryptimi ir 25 m prieš srautą.

17. Mėšlides ir srutų kaupuvus leidžiama neįrengti, kai Gyvūnai laikomi giliame tvarte, kuriame telpa per kaupimo laikotarpį, nurodytą 11 punkte, susidarantis mėšlas.

18. Fermose (išskyrus turinčius gilius tvartus), kuriose nėra reikalavimus atitinkančių mėšlidžių ir kuriose laikoma daugiau kaip 300 SG, reikalavimus atitinkančios mėšlidės turi būti įrengtos iki 2008 m. sausio 1 d., o tose fermose, kuriose laikoma nuo 10 iki 300 SG, – iki 2012 m. sausio 1 d.

Neturinčiuose mėšlidžių ūkiuose, suderinus su atitinkamu Aplinkos ministerijos regiono aplinkos apsaugos departamentu (toliau – RAAD), leidžiama tirštą mėšlą laikinai (ne ilgiau kaip iki 18 punkte nustatytų terminų mėšlidėms įrengti) kaupti lauko rietuvėse, laikantis šių sąlygų:

18.1. mėšlas lauko rietuvėse kaupiamas tik tuose laukuose, kurie numatyti juo tręšti, bei jo kiekis neturi viršyti tam laukui tręšti leidžiamo panaudoti mėšlo kiekio;

18.2. lauko rietuvės vieta parenkama siekiant užtikrinti didžiausius atstumus iki gyvenamosios ir visuomeninės paskirties objektų bei stengiantis, kad tokių objektų nebūtų vyraujančia vėjo kryptimi, pavasario ir liūčių metu neapsemiamoje teritorijoje;

18.3. aikštelė iš visų pusių apjuosama ne žemesniu kaip 50 cm aukščio žemių pylimu. Pylimas turi būti įrengtas taip, kad visą mėšlo saugojimo laikotarpį nebūtų srutų ištekėjimo už jo ribų;

18.4. prieš kraunant mėšlą, aikštelėje supilamas 50 cm aukščio orasausių durpių, pjuvenų arba 70 cm smulkintų šiaudų ar medžių lapų pasluoksnis, skirtas srutomis absorbuoti;

18.5. rietuvė uždengiama plėvele, durpėmis, žemėmis arba smulkintais šiaudais.

19. Gyvenamose vietovėse gyvenantys fiziniai asmenys asmeninio ūkio tikslais turi teisę sandėliuoti tirštą mėšlą ne ilgiau kaip 6 mėnesius uždengtose bei ne ilgiau kaip 7 kalendorines dienas neuždengtose lauko rietuvėse ar mėšlidėse.

IV. MĖŠLO IR SRUTŲ NAUDOJIMAS LAUKAMS TRĖŠTI

20. Per metus į dirvą (TL, ŽDL) patenkančio (tręšiant mėšlu, mineralinėmis trąšomis, ganant gyvulius) bendrojo azoto (N_b) kiekis neturi viršyti 170 kg/ha.

21. OT neturi būti skleidžiamos nuo gruodžio 1 d. iki balandžio 1 d., taip pat ant išalusios, įmirkusios ir apsnigtos žemės. Išimtiniais atvejais, esant sausam, šiltam ir ilgam rudeniu, kai laukai ariami vėliau, arba ankstyvam ir šiltam pavasariui, kai laukai ariami anksčiau, leidžiama dirvas tręšti OT atitinkamai vėliau arba anksčiau, prieš tai informavus RAAD rajono aplinkos apsaugos agentūrą. Negalima tręšti, jei vėjas pučia link netoli esančios gyvenamosios vietos. Rekomenduotina OT tręšti tik darbo dienomis.

22. Nustačius TL dirvožemio 0-60 cm sluoksnyje daugiau kaip 75 kg/ha mineralinio azoto ($N_{min.}$), iki nebus nustatytas mažesnis jo kiekis dirvožemyje, leidžiama įterpti ne daugiau 80 kg/ha bendrojo azoto per metus (MTN), o tręšti po liepos 1 d. draudžiama. Planuojant TL tręšti po liepos 1d., iki tręšimo būtina iširti $N_{min.}$ kiekį dirvožemyje. Šis punktas taikomas tik tiems ūkiams, kuriems pagal šiuos Reikalavimus privalomas dirvožemio monitoringas.

23. Ūkiai, tręšiantys mėšlu daugiau kaip 150 ha žemės ūkio naudmenų per metus, o taip pat ūkiai, kurie tręsimui naudoja 200 ir daugiau SG generuojamą mėšlą arba per metus tręsimui sunaudoja OT, kuriose yra 20 t ir daugiau N_b , privalo turėti reikalavimus atitinkančius tręšimo planus.

24. Tręšimo plane privalo būti pateikti numatomų tręšti sklypų planai su pažymėtomis vandens telkinių, kelių ir kitų objektų SAZ, duomenys apie maisto medžiagų sankaupas kiekvieno sklypo dirvožemyje, informacija apie kiekvienam tręšiamam sklypui numatomą panaudoti trąšų kiekį, OT sudėtį ir tręšiamąją vertę, taip pat tręšimo plane turi būti apskaičiuotos MTN, VTN bei MSA ir VSA. Plane pateikiamas žemės sklypų tręšimo kalendorinis grafikas, nurodant juose naudojamų trąšų rūšis.

25. VTN bendrajam azotui iki liepos 1 d. gali būti lygi MTN. Visas N_b kiekis, įterpiamas į dirvožemį nuo liepos 1 d. iki gruodžio 1d., negali viršyti 80 kg/ha. Iki spalio 1 d. rudeninį tręšimą galima vykdyti visose dirvose, o vėliau – tik žalienose (daugiametėmis žolėmis apaugusiuose laukuose, pievose ir ganyklose).

26. Mažiausias TL arba ŽDL plotas, reikalingas OT panaudoti tręsimui (išlaistymui), gali būti nustatomas pagal N_b kiekį per metus susidarantiame mėšle ir MTN arba pagal ūkyje laikytų Gyvūnų rūšį ir skaičių bei ploto normą vienam Gyvūnui. TL plotas (P) pagal Gyvūnų skaičių apskaičiuojamas taip:

$$P = S n_i p_i, (1)$$

čia n_i – atskiros rūšies Gyvūnų skaičius (vnt.);

p_i – reikiamas plotas (ha), tenkantis vienam Gyvūnui (žr. priedą);

TL plotas (P) pagal azoto kiekį susidarančiame mėšle apskaičiuojamas taip:

$$P = Q/MTN, (2)$$

čia Q – bendrojo azoto ištekliai (kg).

27. Kitam asmeniui perduoti daugiau kaip 50 t OT per metus galima tik rašytinio susitarimo pagrindu ir tik asmeniui, turinčiam teisę panaudoti perduodamą OT kiekį (pvz., turinčiam pakankamą tinkamų tręšti žemių plotą bei galimybes tinkamai atlikti tręšimo darbus (pats turi tinkamas priemones tręšimo darbams atlikti arba OT tiekėjas savo priemonėmis vykdo tręšimo darbus), teisę gaminti kompostą ar pan.).

28. Ūkiuose, turinčiuose daugiau kaip 200 SG, ne trumpiau kaip du metus turi būti saugomi dokumentai, įrodantys teisėtą OT panaudojimą, perdavimą arba realizavimą.

29. Mėšlas ir srutos TL arba ŽDL turi būti paskleidžiami ne didesniu kaip 15 proc. netolygumu. Mėšlui ir srutomis paskleisti naudojama:

29.1. tirštajam mėšlui – mėšlakratės;

29.2. pusiau skystajam mėšlui – mėšlo skleistuvai su sandariais kėbulais;

29.3. skystajam mėšlui, srutomis ir nuotekoms – skleistuvai su sandariomis cisternomis bei skleidimo įrenginiais: skleidimo lėkšte, žarniniu skleistuvu, įterptuvu arba lietinimo aparatais. Skystasis mėšlas ir srutos iki tręšiamo lauko gali būti transportuojami vamzdynais arba sandariomis mobiliosiomis priemonėmis.

30. Prieš naudojant skystąjį mėšlą dirvoms tręšti, privaloma jį permaišyti (homogenizuoti). Homogenizavimui gali būti naudojamos įvairių konstrukcijų hidraulinės arba mechaninės maišyklės (po skystojo mėšlo permaišymo imami mėginiai maisto medžiagoms jame nustatyti). Užkrečiamųjų ligų sukėlėjais užterštą mėšlą ir srutas laukams tręšti galima naudoti tik po jų nukenksminimo nustatyta tvarka.

31. Didžiausia vienkartinė srutų, skystojo mėšlo arba kitų skystų OT skleidimo apkrova (VSA), kai trąšose N_b yra:

- < 0,01 proc. (100 mg/l) neturi viršyti 300 m³/ha;

- ≤ 0,01–0,05 proc. (100–500 mg/l) – 200 m³/ha;

- ≥ 0,05–0,1 proc. (500–1000 mg/l) – 100 m³/ha;

- ≥ 0,1 proc. (1000 mg/l) – 50 m³/ha.

32. Pasirinktas tręšimo būdas turi užtikrinti tolygų trąšų paskleidimą ir minimalų tręšimo poveikį aplinkai. Tirštas ir pusiau skystas mėšlas, paskleistas ant dirvos paviršiaus, po jo paskleidimo turi būti įterptas ne vėliau kaip per 12 valandų.

33. 21, 31 ir 32 punktų nuostatos taikomos ir ūkiams, kuriuose laikoma mažiau kaip 10 SG.

34. Laukai, skirti daržovėms auginti, mėšlu arba srutomis tręšiami tik prieš sėją arba nuėmus derlių.

35. Pievos ir ganyklos šienaujamos ar jose galvijai ganomi praėjus ne mažiau kaip 2 savaitėms nuo jų tręšimo mėšlu arba srutomis.

36. Tręšimo laukai negali turėti didesnės įtakos paviršinio vandens telkiniams, nei nustatytas teisės aktuose. Teršiančių medžiagų didžiausia leidžiama vidutinė metinė koncentracija (toliau – DLK) iš skystomis OT (skystu mėšlu, srutomis, nuotekomis ar pan.) laistomų laukų (TL, ŽDL) drenažo sistemų ištekančiame vandenyje, neturi viršyti:

BDS₅ – 20 mg O₂ /l;

bendrojo fosforo – 2 mg/l;

bendrojo azoto – 15 mg/l;

amonio azoto (NH₄-N) – 5 mg/l;

nitritų azoto (NO₂-N) – 0,3 mg/l.

Nustačius DLK viršijimą, veiklos vykdytojas privalo numatyti priemones ateinančiam laistymo sezonui sumažinti išleidžiamų teršalų iš ŽDL, TL kiekius (pvz., sumažinti laistymo normą arba laikinai nutraukti laistymą).

V. NUOTEKŲ TVARKYMAS

37. Fermose susidaranti nuotekos turi būti surenkamos ir tvarkomos vadovaujantis šiais principais:

37.1. buitinės ir kitos artimos jų sudėčiai nuotekos turi būti kanalizuojamos į miesto ar gyvenvietės nuotakynus. Jei tokių galimybių nėra, turi būti projektuojami ir statomi vietiniai nuotekų valymo įrenginiai, iš kurių išleidžiamos nuotekos turi atitikti Aplinkos ministerijos nustatytus reikalavimus. Biologiškai nevalytas buitines nuotekas negalima maišyti su kitomis nuotekomis;

37.2. paviršinės nuotekos nuo švartų fermos teritorijų (stogų, pėsčiųjų zonų ir kt.) gali būti nuvedamos paviršiumi arba per fermos paviršinių nuotekų tvarkymo sistemą išleidžiamos į gamtinę aplinką be valymo. Naujai statomose ar rekonstruojamose fermose pastarosios nuotekos neturi patekti į paviršinių nuotekų nuo potencialiai teršiamų teritorijų (mechanizacijos kiemų, trąšų, naftos produktų, kitų aplinkai pavojingų medžiagų sandėlių, atliekų, gyvulių melžimo, pasivaikščiojimo, pašarų ruošimo, paėmimo aikštelių, diendaržių ir kt.) tvarkymo sistemą;

37.3. Naujai statomose ir rekonstruojamose fermose gamybinių nuotekų ir paviršinių nuotekų nuo potencialiai teršiamų fermos teritorijų tvarkymui turi būti įrengiamos nuotekų tvarkymo ir kontrolės sistema. Susidariusios nuotekos gali būti:

37.3.1. išvalius valymo įrenginiuose iki nustatytų normų išleidžiamos į gamtinę aplinką (paviršinio vandens telkinius arba į infiltracijos į gruntą įrenginius). Nuotekos gali būti išleidžiamos be valymo, jeigu, vykdant jų užterštumo kontrolę, nustatomas atitikimas nustatytiems normoms;

37.3.2. surenkamos į atskirus nuotekų kauptuvus ir naudojamos laukams tręšti taikant tuos pačius, kaip ir srutų ar skystojo mėšlo išlaistymui, reikalavimus;

37.3.3. išleidžiamos į kitiems asmenims priklausančias nuotekų tvarkymo sistemas.

VI. APLINKOS MONITORINGAS

38. Aplinkos monitoringas, kurį sudaro taršos šaltinių ir poveikio aplinkai (drenažinio, paviršinio ir požeminio vandens, dirvožemio, aplinkos oro) monitoringas, turi būti vykdomas:

38.1. ≥ 500 SG skaičiumi fermose;

38.2. ≥ 200 SG ar ir su mažesniu SG skaičiumi fermų ŽDL, kai išlaistymui yra naudojama stacionari lietinimo įranga arba išlaistoma mobiliomis priemonėmis specialiai įrengtuose ūkių nuosavybės arba ilgalaikės (daugiau kaip 5 metai) nuomos teise priklausančiuose laistymo laukuose (ŽDL);

38.3. kitose fermose, jeigu tai nurodoma TIPK, GINL leidimuose, kituose teisės aktuose ar numatoma projektinėje dokumentacijoje.

39. Drenažo, paviršinio vandens ir dirvožemio monitoringą privaloma vykdyti ≥ 200 SG skaičiumi fermų TL.

40. Aplinkos monitoringo vykdymo sąlygos nurodomos TIPK, GINL leidimuose arba nustatyta tvarka parengtose ūkio subjektų aplinkos monitoringo programose.

41. Aplinkos monitoringą ūkiuose gali vykdyti ūkio subjektai ir laboratorijos, turinčios Aplinkos ministerijos leidimus laboratorinėms analizėms atlikti. Požeminio vandens monitoringą turi teisę vykdyti fiziniai ir juridiniai asmenys, turintys licenciją šiems darbams atlikti.

42. Vykdamas aplinkos monitoringą, turi būti surenkami duomenys apie:

42.1. ūkyje suvartojamo vandens kiekį Gyvūnų girdymui, šėrimui, plovimui ir kitoms reikmėms;

42.2. mėšlo ir srutų išėigą ir sudėtį, o jeigu fermoje mėšlas frakcionuojamas, – apie tirštųjų bei skystųjų frakcijų išėigą ir sudėtį. Tyrimais kartą per pusmetį nustatomas: pH, maisto medžiagų ir sausųjų arba skendinčiųjų medžiagų (toliau – SM) kiekis;

42.3. ūkyje susidarančių paviršinių nuotekų nuo potencialiai teršiamų fermos teritorijų kiekį, jų sudėtį. Tyrimais kartą per pusmetį nustatoma paviršinių nuotekų: pH, N_b , P_b (bendrasis fosforas), SM;

42.4. laukų, skirtų mėšlui arba jo frakcijoms, taip pat nuotekoms paskleisti, plotus, jų vietas bei naudojamas skleidimo technologijas;

42.5. laukų dirvožemio pagrindines agrochemines savybes: pH, organinę medžiagą (humusą), N_{min} , judrųjį fosforą (P_2O_5) ir kalį (K_2O);

42.6. metines ir vienkartinės laukų tręšimo N_b ir P_b kiekį, MSA, VSA bei tręšimo režimą;

42.7. laukams tręšti papildomai naudojamas mineralines trąšas, chemines medžiagas, jų kiekį, naudojimo terminus;

42.8. pasėlių struktūrą ir derlingumą.

43. **Paviršinio vandens monitoringo** vykdymo metu turi būti tiriamas ištekančias iš įmonės teritorijos, ŽDL, TL arba per jų teritorijas (šalia jų) pratekantis drenažo ir paviršinis vanduo.

44. Paviršinio vandens monitoringo stebėjimo punktų kiekis (visais atvejais ne mažiau kaip 3 punktai), mėginių paėmimo dažnis nustatomi paviršinio vandens monitoringo programose.

45. Vykdamas paviršinio vandens monitoringą, nustatomi drenažo bei paviršinio vandens kiekybiniai ir kokybiniai rodikliai. Vandens debito ir kokybiniai tyrimai atliekami ne rečiau kaip 3 kartus per metus (pavasario polaidžio metu, vasarą ir vėlai rudenį). Tyrimais nustatoma: patogeninės bakterijos, pH, BDS₅ (organinės medžiagos kiekis pagal biocheminį deguonies suvartojimą), SM, NH_4-N (amonio azotas), NO_2-N (nitritų azotas), NO_3 (nitratai), N_b , PO_4 (fosfatai), P_b , K (kalis), Cl (chloridai). RAAD, įvertinęs galimą užteršimą kitomis pavojingomis medžiagomis, gali nurodyti tirti ir kitus kokybinius rodiklius.

46. Srutomis (nuotekomis) laistomuose ŽDL, TL drenažo bei paviršiniame vandenyje prieš tręšimo sezono pradžią ir rudenį, pasibaigus tręšimo sezonui, būtina nustatyti visų kontroliuojamų vandens kokybinių rodiklių (fonines) reikšmes.

47. **Požeminio vandens monitoringo** stebėjimo tinklo (gręžinių) kiekis, mėginių paėmimo dažnis nustatomi požeminio vandens monitoringo programose, kurios rengiamos atlikus geologinių – hidrogeologinių sąlygų ir ekologinės būklės vertinimą. Vertinant būtina papildomai nustatyti (įvertinti):

47.1. technologinius fermų ypatumus;

47.2. sklypo padėtį intensyvaus karsto teritorijų, vandenviečių SAZ ir paviršinio vandens telkinių apsaugos zonų ir pakrančių apsaugos juostų, taip pat kitų saugomų teritorijų atžvilgiu;

47.3. atstumą iki pavienių (ar grupinių) požeminio vandens kaptazo įrenginių ir jų padėtį nuo nagrinėjamų sklypų nutekancio gruntinio vandens krypties atžvilgiu;

47.4. esamus potencialius taršos objektus.

48. Atsižvelgiant į nagrinėjamos teritorijos padėtį kitų objektų atžvilgiu, teritorijos ekologinį jautrumą, esamą gruntinio vandens užteršimo lygį bei taršos sklaidos hidrogeosferoje sąlygas, turi būti vykdomas prevencinis (stebėjimai platesni ir dažnesni) arba kontrolinis (stebėjimai retesni) požeminio vandens monitoringas:

48.1. Prevencinis monitoringas vykdomas, kai nagrinėjama teritorija (-oje):

48.1.1. yra požeminio vandens vandenviečių SAZ, paviršinio vandens telkinių apsaugos zonoje, intensyvaus karsto regione, 10 km juostoje (zonoje) nuo jūros kranto;

48.1.2. nutekancio gruntinio vandens srauto kryptimi yra arčiau kaip 200 m nuo pavienių (ar grupinių) šachtinių arba gruntinį vandeningąjį sluoksnį eksploatuojančių gręžtinių šulinių ir hidrogeologinės sąlygos taršai plisti vandeningaisiais sluoksniais yra palankios;

48.1.3. gruntinio vandeningojo sluoksnio vandens užterštumas NH_4-N , NO_2 (nitritais), NO_3 , PO_4 viršija DLK požeminiame vandeniui ir hidrogeologinės sąlygos taršai plisti vandeningaisiais sluoksniais yra palankios;

48.2. Visais kitais 48.1 punkte nenurodytais atvejais vykdomas kontrolinis požeminio vandens monitoringas.

49. Požeminio vandens kokybinius tyrimus reikėtų atlikti ne rečiau kaip 2 kartus per metus (pavasarij, prieš tręšimo pradžią ir rudenį, pasibaigus tręšimui). Būtina nustatyti šiuos rodiklius: pH, Eh (oksidacinį – redukciniį potencialą), SEL (savitasį elektrinį laidį), $\text{NH}_4\text{-N}$, NO_2 , NO_3 , N_b , PO_4 , PI (permanganato indeksą), ChDS (organinių medžiagų kiekį pagal cheminį deguonies suvartojimą) ir vieną kartą per 2 metus – bendrą (makrokomponentinę) vandens cheminę sudėtį. Vandens mėginių ėmimo metu (prieš išpumpuojant vandenį iš gręžinių) būtina išmatuoti požeminio vandens lygį. Mėginių paėmimo dažnis bei nustatomi cheminiai rodikliai gali būti kiti, negu anksčiau nurodyta. Tai turi būti pagrįsta požeminio vandens monitoringo programoje.

50. Nustatius, kad dėl fermos ūkinės veiklos poveikio požeminiame vandenyje bent vieno iš šių išvardytų rodiklių $\text{NH}_4\text{-N}$, NO_2 , NO_3 , PO_4 reikšmė:

50.1. viršija DLK požeminiam vandeniui, būtina atlikti išsamesnius požeminio vandens užterštumo tyrimus. Šiuo atveju stebimų gręžinių skaičius, analizuotini cheminiai rodikliai ir mėginių ėmimo dažnis nustatomi įvertinus faktinį požeminio vandens užterštumo lygį bei pobūdį, užterštą plotą, teršalų sklaidimo greitį ir kt.;

50.2. per 3 metus nedidėja ir neviršija DLK požeminiam vandeniui, Lietuvos geologijos tarnyba gali sumažinti požeminio vandens monitoringo vykdymo apimtį.

51. Vykdamas **dirvožemio monitoringą**, tiriamas plotas parenkamas taip, kad pastarasis atstovautų tipinėms vietovės sąlygoms pagal reljefą, dirvožemio tipą ir granulimetrinę sudėtį, žemėnaudą. Dirvožemio ėminiai imami iš 0–25 cm sluoksnio darant 15–20 gražto dūrius 5 ha plote. Iš jų sudaromas vienas jungtinis ėminys, kuriame nustatoma pH, humusas, judrusis fosforas (P_2O_5) ir kalis (K_2O). Tame pačiame plote nustatomas mineralinis azotas (N_{min}), imant atskirus ėminius iš 0–30 ir 31–60 cm sluoksnių, parenkant 4–6 aikšteles, kuriose iš paimtos žemės sudaromi du jungtiniai ėminiai 0–30 ir 31–60 cm sluoksniams.

52. Dirvožemis, tręšiamas OT ir nuotekomis, neturinčiomis pavojingų aplinkai junginių, tiriamas kas 3 metai, turinčiomis – kasmet (prieš kiekvieną tręšimą tiriant ir kitus pavojingus aplinkai rodiklius).

53. Kasmet, ne anksčiau kaip prieš mėnesį iki rudeninio tręšimo OT, dirvožemyje turi būti ištirtas N_{min} kiekis.

54. **Aplinkos oro monitoringo** vykdymo būtinybę ir jo sąlygas apsprendžia institucijos, kontroliuojančios aplinkos kokybės reikalavimų įgyvendinimą.

55. Aplinkos monitoringo duomenis ūkiai nemokamai teikia Aplinkos monitoringo duomenų fondui bei kitoms suinteresuotoms valstybės ir vietos valdžios institucijoms nustatyta tvarka. Už monitoringo duomenų patikimumą atsako monitoringo vykdytojai įstatymų nustatyta tvarka.

VII. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

56. Ūkių planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinamas bei atranka dėl poveikio aplinkai privalomo vertinimo atliekama pagal Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymą.

57. Šių Reikalavimų įgyvendinimą kontroliuoja Lietuvos Respublikos institucijos, kontroliuojančios aplinkos kokybės reikalavimų įgyvendinimą.

58. Ginčus, kylančius dėl Reikalavimų vykdymo, pagal kompetenciją sprendžia Aplinkos ministerija, Žemės ūkio ministerija, teismas ir kitos institucijos, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais.

59. Asmenys už šių Reikalavimų pažeidimą ir dėl to padarytą žalą aplinkai atsako Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

Aplinkosaugos reikalavimų
mėšlui tvarkyti
priedas

**SUTARTINIŲ GYVULIŲ (SG) SKAIČIAUS IR MĖŠLO SKLEIDIMO PLOTO
NUSTATYMAS
(vienai gyvūno vietai)**

Gyvūnai	Gyvūnų skaičius, atitinkantis SG	Vienas gyvūnas sudaro SG	Skleidimo plotas, ha
Paršavedės, kuiliai	2,9	0,35	0,21
Paršeliai iki 2 mėn.	100	0,01	0,006
Kiaulės nuo 2 iki 8 mėn.	10	0,1	0,06
Kiaulės per 8 mėn.	5	0,2	0,12
Karvės, buliai	1	1	0,59
Veršeliai iki 1 m.	4	0,25	0,15
Galvijai (prieaugis) nuo 1 iki 2 m.	1,4	0,7	0,41
Avys, ožkos	14	0,07	0,041
Arkliai per 1 m.	1	1	0,59
Kumeliukai iki 1 m.	2,5	0,4	0,24
Vištos (dedeklės)	140	0,007	0,0041
Broilieriai (mėsiniai)	2500	0,0004	0,00024
Kiti paukščiai (antys, žąsys, kalakutai)	55	0,018	0,011
Triušiai (patinai ir patelės su prieaugliu iki atjunkymo)	40	0,025	0,015
Audinės (suaugę gyvūnai)	40	0,025	0,015
Lapės (suaugę gyvūnai)	15	0,067	0,039
Stručiai (suaugę gyvūnai)	2,5	0,4	0,24